

Listy ze Západu.

Dokončen

Americké poznámky.

Ale my podle všeho dříve budeme mít v Praze pěkně umístěnou zoologickou zahradu, než univerzitu... Ale není čas na reflexe. Zás už jste u velikého sklenníku, ... zas už jinde, ... ani konce, zdá se, nemá počet oněch budov, — a to přý "ještě nic není", ... až bude vše hotovo, to se přý teprve podívám...

Dojmu fecké scenerie se neu bráníte hned z počátku; máte pocit, jakoby se ty budovy ztrácely v přírodě; a hlavní složkou dojmu jest pastorální lemování scenerie, setkané z nešetných, ladně prolámaných a zprohýbaných vršků. Ale když uslyšíte, že v létě, je-li trochu tepleji, ač pražská vedra a dusna zde u moře jsou neznámou věcí, právě jako pražská chladna a přískanice, ... je-li tedy trochu tepleji, že profesori vyvedou své třídy do přírody pod stromy dle krásného antického způsobu a tam pokračují v přednáškách, — když to uslyšíte, přátelé, jste smířeni s přirovnáním Berkeleye k fecké scenerii již docela. A jste překonáni, když na konec ocitnete se u "feckého amfiteatru", sevřeného v horském svahu se všech stran stromovými korunami háje.

Přítelkyně mi vypravovala o vzniku amfiteatru. Kterýsi student povšíl si útvaru horské kotliny, upozornil na ni své soudruhy, a brzo místo zvoleno bylo k "meetings" i k hrám, až konečně antická suggestce okolí přivedla k provedení myšlenku amfiteatru. I kamenné řady sedadel, i místo, kde Řekové obětovávali kozla, i scéna, ... vše je přesně historicky zbudováno... Fikce nemůže být reálnější. Obnovené antiky nemůže být suggestivnější... Slunce pralo do sloupů, do vlysů, do řad pravidelných řad půlkruhů se zvedajících ode dna až k temeni, přes něž se dovnitř usmívala zeleň háje. Obloha byla tak čistě modrá, tak jasná, tak teplá... Přivítá oči stačilo, ... zapomenout, že vedle mně stojí dvě dívčí postavy moderního střihu, ... a propast prostoru i času zmizela na okamžik, na šťastný okamžik... A za tou představou proletěly jiné, méně snivé, zcela skutečné; představy amfiteatru fiesolského a veronského, jak jsem je viděl v troskách před lety...

"Jak se vám líbí fecký amfiteatr mezi eukalypty?" vytrhla mne přítelkyně z myšlenek. A neměla toho říkat. Dostanete-li se kdy k amfiteatru californského státní university, eukalypty jako dotvrdí vaši náladu; ale nesmíte si uvědomit, že eukalypt je strom australský a že má s antikou tak málo co dělat jako řady těch, kteří dnes sedají na sedadlech amfiteatru. Poetické dojmy neradno analysovat.

Berkeleyští studující hrají však v feckém amfiteatru dokonce fecké kusy. "Nefelai", nemýlí-li se, hráli, — snad i "Antigone" a jiná dramata i komedie, jimž tisíciletí neubrala na ceně. A snažili se hrát i za podmínek co možná nejvíce přízrůsobených oněm, za nichž dle historických zpráv se druhdy hrávalo ve starém Řecku.

"Amerika je více, než myslíme," četl jsem nedávno v kterém si magazíně ve stati z péra californského univerzitního profesora, — "je více, než myslíme, zemí idealistů. I členové anglické komise, kteří přišli sem prostudovat naši "praktickou" výchovu, nemohli než přiznat si tu skutečnost." A o něco dále: "Zvláště v Californii, mající v pozadí ro-

mantiku historie a kolem sebe nádhernu podnebí i krajiny, idealism bude mít vždy svoje žáky. Že je tomu tak, nasvědčuje i ta okolnost, že ohromná jmění obětována tu byla nejideálnější účelům se záminkami a důvody jak jen možno, nesobeckými" —

Nelze při těchto slovech nevzpomenout okolností, za nichž založena byla druhá nádherná universita californská takřka jen několik mil od Berkeley, třiatřicet mil jižně od San Francisca, — Leland Stanford Junior University. Byla založena v Palo Alto v dobách, kdy ještě ani Berkeley příliš neprosplávalo, — a romantika i tragika jejího založení vzbudila sensaci, ač dojísta nic nebylo tak daleko zakladatelů smutkem zatřesených, jako myšlenka udělat sensační věc, jež by vzbudila aspoň úžas, když nikoli hned obdiv. Kterýsi z východních vlivných časopisů se tehdy vyjádřil, že druhé university je v Californii, na "Dalekém Západě", asi právě tak zapotřebí, "jako asyly pro sestřelé námořní kapitány ve Švýcarsku." Poněvadž však do založení druhé university neměla co mluvit rakonská vláda, už roku 1891 universita byla otevřena, — pomník jedinému dítěti Stanfordu, nad jehož hrobem zlomení rodiče přijali za své děti Californie... Jest obdivuhodná ta spousta budov v krásné krajince zasazená jako perla k rozkošnému jezírku, a litují, že odloživ výlet do Palo Alto a v nejbližší době nemaje příležitosti se tam dostat, nemohou, než říci tu chválu s nejlepší svědomím pouze nad fotografiemi university. Jsou provedeny z kamene všechny budovy univerzitní a přesně ve slohu missijsím, — což bylo do jisté míry snad šťastnějším nápadem, než berkeleyjská touha po antice, jež uskutečněna byla jen ve zlomcích. I Stanford University je snem pro náinice, v jednom ohledu krásnějším snem, než státní universita. Přes to však, že krásy jí nelze upřít a bylo postaráno i o dobré vlivy vychovatelské, senator Stanford skutečně strachoval se při otevření, že splní se mnohá proroctví a "mramorové sídlo" zůstanou takřka prázdný. Leč proroctví jsou k tomu, aby zklamala. Státní universita měla tehdy 450 žáků, — a Stanford ji prvním rokem překonala, ... a byt i pak nevzmáhala se počtem posluchačstva jako Berkeley, přece jen má dnes na šestnáct set negraduovaných ve svých posluchárnách. Stanford university podobá se malému městu. Jako v Berkeley, jsou tam zvláštní latiné pensionaty pro studující na pozemcích university; je tam přý největší gymnasium v Americe; knihovna, kde je na million svazků; a nad stinné arkády, poetické řady missijsí a červené krovky tyčí se pamětní oblouk připomínající vám triumfální oblouky římské, i věž nádherné pamětní kaple vystavěné paní Stanfordovou po smrti jejího muže k jeho uctění... Připomeneme-li, že ročního důchodu z jmění jí darovaného Stanford University má půl milionu dolarů, je té pohádky právě tak dost...

O tom idealismu jsme si povídali s přítelkyní, opouštějící místo, kde mladá "barbarská" Amerika uctívá Sofokla a Aischyla... Ještě v rozsáhlé knihovně a obrazárně jsme si o něm povídali, až vzpomínky mojí družky na leta strávená prorazily si cestu na povrch rozhovoru. Mezi různými jsme prošli, ... po stezkách v

slunci se koupajících posluchače a ještě více posluchačky jsme potkávali, většinou prostovlasé, rozjařené, málem řekli bych, šťastně zářící, ... pod duhy jsme se opět ponořili do vonného stínu...

"Teď tedy půjdeme navštívit profesora Putzkera," rozhodla přítelkyně. "On vás uvidí velmi rád..."

Dle pravidla, že s Čechem setkáme se všude, měl jsem se totiž s ním setkat i zde. Jeden z nejstarších profesorů státní university je Čech, ač učí ... němčině. Náhoda však mi nepřála; nezašli jsme ho doma. A slovanškým literaturám i řečem učí Dr. Noyes, Američan; jeden běh vě noval nedávno i české literatuře.

Ještě naposled podíval jsem se do dálky k Zálivu a k Zlaté Bráně, na niž pohled s vrchů berkeleyjských je tak nádherný, jak jen lze si představit... A za nedlouho nás elektrická dráha již zas unášela zpět... Byl odliv a písčiny tedy se obnažily... Budky pro střelce kachen, stojící na vysokých kolech, teď trčely vysoko do vzduchu, obrážejíce se v písku, jenž zdál se býti tekutým zlatem pod sluneční září pomalu se překlínající nad San Francisco... Občas, když kachny se nad ním přenesly, klam byl úplný; tak zřetelně bylo vidět jejich obraz v písku, že ani čeřící se vodní hladina tak čistě ho nemohla zachytit... Lidé, po písku kráčeje, zdáli se kráčet po vodě jako, tuším, Kristus v jednom z křesťanských mytů; a jak jejich postavy obrážely se zřetelně pod nimi, dojem průhledné hloubky pod lesklou hladinou byl dokonalý... A zase přes Záliv, i byli jsme "doma".

Cestou se moje přítelkyně roztomile rozpovídala o studentském životě, o zábavách, o tom, jak do vrchů chodívali střelci zajíce nebo se učí, jak se to pěkně sedávalo na stráni někde ve stínu a s pohledem do dálky na Zlatou Bránu, jací galantní a zdrželiví jsou američtí hoši, o baseballu, o divadlech, ... o tom všem, co našemu univerzitanovi zní jako pohádka...

"Toto je země honby za dollarem", vzdychl jsem si na konec, "a přý bez poesie. Ale její lidé jsou šťastlivci. Dovedou-li, mohou být krásné mládí, jež má v sobě více poesie, než tři sta knih veršů."

Podívejte se jen po mladých, inteligentních, vzdělaných Američanech! Mluvíte s takovým holobrádkem, jenž i pod nosem je buď vyholen nebo mu tam ještě nic nikdy ani nenarostlo, ... zdálo by se vám, že je to bezstarostný, existenčních starostí neznající hoch, a na jednou k svému úžasu uslyšíte, jak užil slov "moje rodina". Opatrně, skoro bázlivě se ptáte: "Co to, vy jste ženat?" A milý "chlapec" vám se smíchem přikývne a dodá: "A tři děti mám." — Zdá se, že ti lidé tak rychle nestárnou, jak se stárne u nás.

Některý z "univerzitanů", jež jsem potkával v Berkeley, připadali mi půl dětmi. Ta volnost, ten soulad, to okolí tiskne jim do tváře šťastnější výraz. Děti veliké země s velikými obzory a s národní bezstarostností, nevědouce o štvanicích národnostních, politických a klerikálních, — jakž mohou v té rozkoši "fecké scenerie", pod věčně usměvavým nebem, mezi palmami a stále kvetoucími růžemi vypadat ustaralé, chorobně, zasmušilé? Není šero nad jejich hlavami, není tma před nimi... Nejdou z nejistotou vstřícnostem... Pěstují ducha i tělo, obnovují sen starých Athen i Sparty, ... vyabrojují se idealismem do honby za dollarem... Studie neznámější jim leta útrap a odříkání, — boje s profesory a disciplinárním řádem, pokud to bylo už, boje s poměry vlastně-

mi i obecnými, když to došlo na universitu... Studie jim znamenají šťastná leta mládí, na něž vzpomínaje, ať brzo po jich prodělání, ať po dlouhých letech, každý si povzdychne trochu jinak, než vzdycháme my při vzpomínkách na doby studijní.

Jednu zvláštnost má San Francisco, již opomenouti bylo by smrtelným hříchem: pestrost v dámských toaletách, jejíž obdoba konečně naleznete i v mužských šatech. Současně můžete spatřit na ulicích bobří kožíšek i průhledný, bílý živátek, — těžké kožešinové boa kolem krku i lehounké boa z jemných pírek, jaké se nosí v létě... Stejně zahlédnete gentlemany upjaté ve svrchníku i v pouhých šatech právě tak v lednu jak v srpnu. Na ulicích San Francisca je teplo, palmy se na vás usmívají odevšad, — a vrchy na obzoru jsou zasněženy... A v létě jsou někdy studené večery, že byste nastydli bez svrchníku. Četl jsem, kdyby v San Franciscu vystavěli budovu o sto patrech, že za letního odpoledne teplotura při úpatí byla by 58 stupňů F. a na střeše okolo 85 stupňů F. následkem teplých vzduchových proudů. Nic není nestálějšího, než počasí v San Franciscu, byt i jeho průměrný počet slunečných hodin do roka byl 2634; ono ostatně tam někdy svítí slunce a současně prší tak veselé, jak jen možno.

Ke konci svého pobytu užil jsem "deštivé saisony" dost a dost. Výlet na Mount Tamalpais tím odpadl, ... i řadu jiných věcí nucen jsem byl ponechat na příští svou návštěvu. Ani do "Bohemian Club" jsem se nedostal pro samý spěch, abych už byl venku z deštivého Frisca. Jen do "italského restaurantu" šli jsme jednoho poledne s přítelkou, ač líjákem to po ulicích jen hučelo a vítr obracel deštáky i přilepoval lidi ke zdem.

A to byl jeden z mých posledních san-franciscských dojmů, — ta obdoba našeho pražského "Monaca". Útulné místečko se zna menitou kuchyní, jejíž výběr právě tak jako pozorování stolů literátů a umělců opět vyznačily ten základní rozdíl všude a ve všem bijící do očí. Stěny i strop byly rozpustile pomalovány, v některých karrikaturách poznali jste umělce, sedící u stolů, — v některých cítili jste intimnost, které nejlépe porozumí družina, již se karrikatury týkají a odkud nápady vzešly, — jinde právě tak vtipné figury a scény jste viděli, jaké u nás i jinde dovede stvořit jen bohémská rozpustilost... A na konec všiml jsem si černých tlápot, jež od dveří jdou jakoby skutečnou nohou vytištěny po stropě, až změní směr a zastaví se... Růžové čtverečky ukazují, že původce tlápot usedl ke stolu... Přítel byl neúnavný v upozorňování na malíře, sochaře i literáty, z nichž některý byli mi známi již pracemi i dle fotografií, ale většina nebyla pro mne přece jen nic více, než jména, jež dues slyšíme a zřít zapomínáme. Typy umělců byly tytéž, jako všude na světě: někde nedbalost více strojená, jinde elegance až do hedvábného štátku čouhajícího rážkem z náprsní kapsy, někde připodlouhlé vlasý, jinde obvyklý americký účes, někde znatelná póza, jinde nestrojenost. Celkem však všichni ti geniové většího i menšího jména dělali dojem daleko menší škrobenosti a upjatosti, než méně vydělávající geniové, jak sedávají v pražských kavárnách; na první pohled zdálo se být asi tak střídem mezi nevázanou společností z "Monaca" a ctihodnými členy "Maje"; a že dle amerického zvyku většina jich byla hladce vyholena, vypadali o několik roků

mladší, ba mnozí, ač autoři řady knih a vítaní spolupracovníci měsíčníků, dokonce jako členové pražské "Syringy", jež, doufám, ještě existuje pro blaho a rozkvět české literatury.

Poslední moje dojmy jsou zataženy pověstnými mlhami sanfrancisckými a zatopeny, umrskány šedivými líjáky... Ve dvou dnech všechna krásna San Francisca jakoby byla uvadla... Rmutem naplněny byly ulice, mlhy stály tak při zemi, že z "mého" okna ani na Záliv vidět nebylo, palmy vypadaly tak smutně, jakoby už ani sluneční záře nikdy nečekaly od nebe teď zataženého, jako pošpiněného... Ty tam byly pohádkové půvaby prvých dnů... Ulice San Francisca byly tak špinavé jako jeho politika... A tak nezbylo, než s Bret Hartem odevzdat se v osud a ještě vybědnout mlhy, aby zahálily vnaady Frisca a zároveň i "jeho chyby, jeho hříchy a hanbu"... Bret Harte přišel, tak zahaleno mlhou, San Francisco že bude se modliti tak dlouho, "až jitro sejme s něho jeho hříchy." A volá, pak ať mlha se zvedne k větší slávě jeho budoucna...

Nevím, modlí-li se San Francisco, ale vím, že modlitby mu nepomohou proti Abe Ruefovi; a mám oprávněné obavy, až "jitro" zase sejme s půvabů Frisca ony šeredné, deštivé mlhy, že dále na slunci se budou skvět nejen jeho krásy, nýbrž i zas ty "chyby, hříchy a hanba".

E. St. Vráz do Ameriky. — E. St. Vráz rozloučil se dne 21. května s Prahou a odebral se na několik měsíců ke své rodině do Ameriky. Neúnavný cestovatel, který v posledních měsících měl přes 100 poutavých přednášek na venkově českém, připravuje se horlivě na nová díla literární krátkým oddechem v Americe. Vráz zanášel se již dlouho myšlenkou napsati zařité příběhy ze svých cest po všech dílech světa, a to veselé i smutné, ve formě povídek. Tyto "Vrázovy exotické povídky z dalekých světů" budou tedy událostí příští literární saisony. Mimo to zanášel se Vráz myšlenkou napsati zvláštní "Cestopisné povídky pro mládež", jež budou rovněž na podzim nákladem Topičovým vycházeti. Mohou se tedy těšiti dospělí i naše mládež — Vráz uspokojí každého stejně jako na svých přednáškách.

Ruský revolucionář. — Dne 6. května zatkla chebská policie v sešlých šatech muže, jenž nemohl o sobě dáti bližších zpráv, ježto mluvil cizím jazykem. Po delší námaze vyčlela zdejší policie z průvodních listin mužových, že je to bývalý lodník z ruské válečné lodě "Kňaz Potěmkin" Vasil Boobalorski, jenž spolu s ostatními vzbouřenci byl v Konstanci na břeh vysazen, když loď byla vydána rumunskému přístavnímu úřadu. Boobalorski prošel Rumunskem, Srbskem, Rakouskem, Itálií, Švýcarskem a přes jižní Německo dostal se opět do Rakouska. Policie podrží jej pod svým dohledem, dokud úřady neučiní o něm další rozhodnutí.

Vylovená mrtvola. Z Mladé Boleslavi se oznamuje: V pondělí 7. t. m. odpoledne vylovena byla pod jezerem Neuberským v Matých Čejticích nedaleko nádraží mrtvola majitele cihelny z Hrdlofez Tarantika, které dne 19. března na cestě z hostince, zmýliv se v cestě, šel z Debeře místo k Hrdlofezům k Josefodolu, spadl do řeky Jizery a utonul. V kapse šatů nalezen byl obnos, který od hostinského na zokoruu zpět obdržel a hodinky, který ukazovaly na půl 12. hod. Nálezci mrtvoly vyplacena byla rodinou Tarantikovou vypsaná odměna.